

Ankara Üniversitesi Açık Ders Notları

FEL 217 Deneycilik ve Uşçuluk

1. HAFTA:

Giriş: Sorunların Tarihsel Kaynakları:

Aristoteles *Metafizik* adlı yapıtına, duyum, deney, sanat bilim ve bilgelik konularını ele alarak ve bunlar arasındaki ayrımları ortaya koyarak başlar. “Bütün insanlar doğal olarak bilmek isterler.” Metafiziğin ilk cümlesi budur. Ve bu doğrultuda bilme sürecinin aşamaları ve özelliklerini sıralamaya başlar.

Ancak bunun öncesinde Platon’un bilgiye ilişkin bir diyalogu, epistemoloji alanının en önemli ilk kaynaklarından birisidir. Birçok çağdaş epistemoloji problemi kaynağını buradan almaktadır. Bu diyalogdaki tartışmalar alanın temel tartışmaları olagelmıştır ve terminoloji değişerek güncellenmeye devam etmektedir. ‘Theaitetos’ diyalogunda Platon, bilginin ne olduğunu sormuş ve buna ilişkin alternatif yanıtlar vermiştir.

Bilgi ----- algı

Bilgi ----- inanç (kanı, sanı)

Bilgi ----- doğru inanç

Bilgi ----- kanıt (logos) dayanan doğru inanç (201d-210a)

Bu alternatiflerden en makul görüneni kanıt dayanan doğru inanç (kanı) olarak verilmiştir.

Ve bu tanım epistemoloji literatüründe genel kabul görmüş bir tanım olarak karşımıza çıkmaktadır.

Gerekçelendirilmiş (bir kanıt, neden, belge yoluyla) ve doğru olan inançlara epistemolojide bilgi olarak bakılmıştır. Yani bilgi deyince, gerekçelendirilmiş doğru inanç anlaşılmaktadır. İşte bu kanıt (logos) ne türden bir kanıt olmalıdır? Bu dersin konusu bu sorunun yanıtı olarak düşünülebilecek olan yaklaşımları ele almaktadır. İnançlarımızı deneyle mi, yoksa akılla mı gerekçelendirebiliriz?

Bu çerçevede deneyin ve aklın rolüne ilişkin diyalogda ne gibi sorunlar tartışılmaktadır?

Logos ile kastedilen nedir ve gerekçelendirmeyi nasıl sağlar?

Aristoteles'in Metafizik Birinci Kitap Birinci Bölüm'de de yine epistemolojinin temel kavramlarını bulmaktayız.

Bilgi hiyerarşisi şu şekilde sıralanmaktadır:

Duyum, bellek (hafıza), deney, sanat, bilim, bilgelik (zihinsel etkinliğin bir hiyerarşisi)

Deney ----- empeiria

Sanat ----- techne

Akıl yürütme ----- logismos

Bilim ve akıl yürütme aşamasında, nedenlerin bilgisi söz konusudur, bir bakıma meşru gerekçelendirme bu aşamada görülmektedir denebilir.

En yüksek düzeyde bilgi, tümelin bilgisine sahip olmak anlamına gelir. Bu türden bir bilgi faydaya yönelik değildir.

Bilgelik, nedenlerin bilgisine sahip olmaktır, en yüksek teorik bilgi aşamasıdır.

“ ... deney sahibi insanın basit olarak herhangi bir duyu algısına sahip olan insandan, sanatkarın deney sahibi insandan, ustanın işçiden, daha bilge olduğu düşünülür ve teorik türden bilginin pratik türden bilgiden daha fazla bilgelik olduğu kabul edilir. O halde bilgeliğin, belli bazı ilke ve nedenlere ilişkin bilgi olduğu apaçıktır.” (Metafizik, 982a).

Bu pasaj çerçevesinde kanıta dayalı doğru inanç yaklaşımını Aristoteles’in bilgi sıralamasını da göz önünde bulundurarak yorumlayınız.

Gerekçelendirilmiş doğru inanç, hangi aşmada kendisini göstermeye başlamaktadır?

Ve insanları felsefe yapmaya iten şeyin ‘hayret’ olması, bu bağlamda nasıl değerlendirilebilir?